

élelátásáról nem is beszélve. Megfogalmazódik bennem a kérdés: önként határozta el nyugdíjba vonulását?

– Igen is, nem is. Szerettem volna még legalább egy évet maradni, jó lett volna néhány elkezdett dolgot befejezettek tudni, de hát már 1988 végén elértem a nyugdíjkorhatárt. Aztán családi okok miatt is: a fiam most végzett, villamos üzemmérnök, a kislányom másodikos gimnazista. Van egy nagyfiam is, sőt két unokám.

A frissesség pedig? Természeti adottság, de feleségemnek is köszönhetem, aki szintén tanár és könyvtáros, és aki sok munkája ellenére

nagyon sok terhet levett a vállamról. A fizikai és a szellemi kondíció megőrzését fontosnak tartom. Ezt az új élethelyzetet a nyáron kéthetes svájci és egyhetes ausztriai nyaralással gazdagítottam. És most már többet fogok írni a szakszervezeti könyvtárakról is, kutatásokra kaptam meghívást, szóval most sem tudok nyugodni.

– *Kívánom, hogy gazdag szakmai tapasztalatai hasznosuljanak a fiatalabb könyvtáros nemzedék munkájában és legyen ehhez továbbra is ilyen friss szellemi energiája, jó egészsége.*

Zselinszky Lászlóné

„...ami nincs a helyén, az elveszett”

*Beszélgetés Mónus Imrével
a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár
nyugdíjas igazgatóhelyettesével*

1987-ben, csaknem négy évtizedes szolgálat után nyugdíjba vonult *Mónus Imre*. Tanulásokban gazdag életútjáról készült ez a megkért interjú.

– *Úgy tudom, hogy pályafutásod alatt szinte végig könyves ember voltál. Hogyan s mikor lettél az? Mit hoztál magaddal a családi környezetből?*

– Hódmezővásárhelytől két kilométerre gyerekeskedtem egy kicsi tanyán. Testvérem nem volt, talán azért, mert szüleim nagyon szegények voltak. Édesapám napszámos cselédként, nyaranta főleg vályogvetéssel kereste kenyerét. Édesanyám napszámba járt, szappant főzött, mosott. Könyv, még Biblia sem akadt a háznál, de édesapám legénykorában a városi kölcsönkönyvtár tagja lévén, sokat olvasott. Az első világháborúban sérülés érte a szemét, ezért korábbi olvasmányairól és háborús élményeiről sokat mesélt esténként a kályha melegénél. Édesanyám szép hangján sok népdalt énekelt. Innen ered a népdal iránti vonzalmam. 1938-ban, tizenegy éves koromban hirdették meg Vásárhelyen a szegény gyerekek gimnáziumba iratását. Apám biztatására ekkor lettem középiskolás. Elég volt a tandíjat

kiizzadni, tankönyvekre már nem tellett, végig a segédkönyvtárból, az iskola könyveiből tanultam. Nem akármilyen fizikai teljesítményt igényelt naponta a bejárás az öt kilométerre lévő gimnáziumba. Télen-nyáron gyalog. Egyébként az iskolában sem voltak különösebben sokat olvasó emberek, a nagycsaládból pedig inkább a társaság kedvelését, a beszélgetés, mesélés örömét és a népdal iránti érdeklődést hoztam.

– *Sokszor hallottam tőled büszkeséggel elegy tisztelettel emlegetni a hódmezővásárhelyi (ne-*

ked csak vásárhelyi) gimnáziumot. Kik, milyen hatással voltak itt rád?

– Keves olyan tanárom volt, akire ma nem emlékszem jó szívvel. Néhány közülük akkora hatást gyakorolt rám, hogy ma is „irányít”. *Dr. Karády György* természetrajzot tanított. Keményen követelő, de emberszerető pedagógus volt, és mániákus rendszerető. Könyvtárosok nemzedékeinek adtam tanácsul kedvelt mondasát: „Kisfiacskáim, ami nincs a helyén, az elvesztett.” *Dr. Sipka Sándor* nem tanított, de atyai jóbarátom lett. Tőle a fontos dolgok egyértelmű vállalását és kitartást tanultam. *Németh László* a 7–8. osztályban volt magyartanárom, nála érettségiztem. Ő volt az önképzőkör elnöke, én a titkára. Róla már többször írtam, legutóbb a *Jussban*. *Németh László* óráit lehetetlen „elmondani”, hangulatukat csak művészi eszközökkel lehetne érzékeltetni. A vásárhelyi gimnáziumot a rend és a fegyelem jellemezte, de minden szigorúsága ellenére – vagy éppen azért? – gyerekközpontú volt. Szellemére – s talán rám is – jellemző, hogy *Biró Jóska* barátommal ketten önképzőkört alapítottunk, egymásnak elemeztünk *Ady*-verseket, előadásokat tartottunk, könyvkritikákat írtunk. Együtt olvastuk a *Magyar Nemzetet*, a *Szabad Szó* számaint. 1946 tavaszától érettségimig népi kollégista, s a parasztpárt Csongrád megyei szervezetének titkára voltam. Sokat dolgoztam a tanévben is, csak este tanulhattam, ezért nem voltam soha kitűnő tanuló.

– Térjünk át könyvtárosi működésedre! Hol s mikor indultál el a pályán?

– Én ezt a negyvenes évek elejétől számítom, amikor apám biztatására egy maszek antikváriustól megvettem a *Petőfi*-sorozat tizenöt kötetét, amit esténként felolvastam a családnak. Tagja lettem a *Püski* könyvkiadó baráti körének. Ennek illetménykötetéből, s az antikváriumban fillérékért vásárolt nemzeti könyvtár, Magyar klasszikusok stb. sorozat darabjaiból kezdtem kialakítani a házikönyvtáramat. Ekkor kerültek a polcra *Sinka István*, *Féja Géza* és *Németh László* művei. A gimnáziumban *dr. Tölcser István* történelem–földrajz szakos tanár kezelte a könyvtárat. Nagy tudású, emberszerető és jó kedélyű pedagógus volt. Így ismertem meg a csaknem 30 000 kötetes tanulói segédkönyvtár müncheni, és a 11–12 000 kötetes ifjúsági könyvtár decimális rendszerét. 1944 márciusában a német megszállás kezdetén igazgatói utasításra elrejtettük a könyvtárak értékes anyagát.

Tölcser tanár úr bevonulása után néhányunkra maradt a könyvtárak minden gondja. 1946-ban a Nemzeti Parasztpárt tagjaként a párt 300–400 kötetes könyvtárát rendeztem. 1948 őszén beiratkoztam a szegedi egyetem biokémia szakára, de egy tévedés folytán néhány hónap múlva behívtak katonának a győri határőrséghez. Természetesen ott is könyvtáros lettem, előadásokat tartottam, és a Könyvesbolt Kiskereskedelmi Vállalat bizományosaként is működtem. Leszerelésem után itt területi szervezői beosztásban, majd 1951 végétől 1954-ig a győri Lenin úti nagy könyvesbolt vezetőjeként dolgoztam. Onnan csalt el a szakszervezet népművelő-könyvtárosnak a Széchenyi téri művelődési házba. Itt keresett meg *Kiss István*, a SZOT akkori könyvtárügyi előadója, és felkért vállaljam el a győri SZMT központi könyvtára igazgatói posztját. Húsz évig töltöttem be ezt az állást.

– Lehet, hogy tévedek, de úgy vélem, hogy igazi lételemed a szakszervezeti könyvtárügy volt, bár értek ott is kudarcok. Gondolok itt a IV. országos könyvtárügyi konferencián elsőként elhangzott felszólalásodra, amely egyszerre volt önkritika, visszavonulás és új nekirugaszkodás...

– 1978-ban egy szerencsétlen ügy miatt meg kellett válnom vezetői beosztásomtól, és a vagongyár közművelődési titkára lettem. Később hasznomra vált ez a kényszerű kitérő, mert szélesebb összefüggésekre döbrentett rá. A könyvtárügyi konferencián – még közművelődési titkárként – a kulturális mozgalmak formalizmusa ellen szólaltam föl. Ma már bevallom, hogy a szereplésre *Juhász Jenő*, a minisztérium könyvtári osztályának vezetője kért föl. Így lettem 1981-től a Győri Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese.

– Munkádban mit szerettél igazán, s milyen embert próbáló dolog maradt ki az életedből?

– Könyvtárosi munkámban legjobban a módszertani munkát szerettem. A szervezés, átalakítás, létesítés stb. érdekelt, s természetesen a módszertani segítés eredménye. Legizgalmasabb korszakom az az évtized volt, amikor Győr-Sopron megyében megszerveztem a szakszervezeti hálózatot. Talán nem ellentmondás, hogy én már a hatvanas években a hálózati elkülönülés ellen voltam, s az egységes magyar könyvtári rendszer képe lebegett célként előttem. Ez persze sokaknak nem tetszett. Ami kimaradt az életemből az az olvasószolgálat. Sajnos közvetlenül ritkán találkozhattam olvasóval, hiányzott az olvasói „hála”, a vissza-

csatolás. Nem kárpótolt ezért az sem, hogy néhány évig egy kórházi betegkönyvtárban kölcsönöztem hetente néhány órában.

– *Szívesen vettél részt a szakmai közéletben. Előadásokat tartottál, sokat publikáltál és szerkesztettél is. Kérlek, készíts ezekről egy rövid leltárt!*

– 1961-től 1975-ig voltam az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács tagja. Több tucatnyi irodalmi, művelődéspolitikai és könyvtári vonatkozású cikket írtam folyóiratokba, gyűjteményes munkákba, szerkesztettem néhány kiadványt, többek között a *Kisalföldi Könyvtáros* több évfolyamát, és évekig sugározta könyvismertetéseimet a győri rádió. Tanítottam könyvtárosi tanfolyamokon, részt vettem a politikai oktatásban, retorikai és irodalmi előadásaim száma több ezer már. Több irányú munkásságom elismeréseként kaptam a Kiváló Népművelő kitüntetést és a Munka Érdemrend ezüst és arany fokozatát.

– *Tudom, hogy szereted az irodalmat, sokat olvasol és szenvedélyes zenehallgató vagy. Szólj erről kicsit bővebben, s a „birtokról” is, ahol neked is volt szerencsém egy kellemes napot eltölteni!*

– *Veres Péter* szerint a legjobb a heroikus élet. Ez a gondolat munkált bennem. Szerettem a sokoldalúságot, de nem az érvényesülés miatt. Irodalom, zene, kertészkedés arra volt jó, hogy dinamikusan élhessek, s a magam ura lehessenek. Pusztán időtöltésből soha nem olvastam. Imádtam előadásokat tartani; a református gimnáziumban hagyomány volt a templomi beszéd, talán innen lehet az indíttatás. Másfél évtizede vettem Győrtől néhány kilométernyire egy hangulatos tanyát, nagy kerttel. Egyszerűen nem tudok megenni növények és a napi fizikai munka nélkül. Mostanában egyre jobban szeretem a csendet. Szinte teljesen kivonultam a közéletből is.

– *Családod? Barátaid? Ellenségeid? Szenveldélyeid? Keserűséged és gyengeségeid?*

– Feleségem is nyugdíjas, lányom újságíró, a fiam könyvkötő. Őt unokám van. Egész életemben családcentrikus voltam, s különösen a gyerekek útját segítettem egyengetni. Kedvelt görögjeim szerint: „A barátság egy lélek két testben.” Ilyen barátom csak Bíró Jóska volt a vásárhelyi gimnáziumban. Ismertem sok rokonszenves társasági embert. Ellenségeim egy részéről tudok, de nem nagyon zavarnak már.

– *Mi emberi-könyvtárosi ars poeticád?*

– Olyan könyvtárak megteremtésére töre-

kedtem, ahol az olvasó rendet, békét, nyugalmat, egy kicsit otthonot talál.

– *És nyugdíjasként megszüntél „könyves embernek” lenni?*

– Egyáltalán nem, csak most már másként terjesztem a könyveket. Nagypaként az unokáimat iparkodom rákapatni a könyvre és minden vele rokon szépségre. Magam pedig pótolom a mulasztásaimat: fontos számomra, hogy újraolvassak műveket, írókat, most már érettebb fejjel. Kicsit – kivált telente – több idő marad a zenére, s azokra az érdeklődésemet még ébren tartó dolgokra, amelyeket eddig kénytelen voltam elhanyagolni. Foglalkozom egy múlt századi magyaróvári nyomda történetével, először a kölcsönkönyvtári tevékenységét kívánom feltárni, majd a kiadványait, kivált „ponyvakiadványait”, amelyekkel nagyon fontos – ma úgy mondanánk – művelődéspolitikai munkát végzett. Ez – ha élek – évekre ad munkát. Meg kellene írnom a győri szabadkőművesek történetét is. Ezzel a témával már sokat foglalkoztam, de csak résztanulmányok készültek el. S ami a szakmát közvetlenül érinti – s remélem tán érdeklí is –, össze kívánom foglalni a könyvtári módszertani munkáról szerzett ismereteimet, hiszen ez állt hozzám legközelebb, ebben szerettem tán a legtöbb tapasztalatot, noha sikerek és kudarcok árán. Nem hiszem, hogy haszontalan vállalkozás lenne.

*

– *Bücsúzóul azt kívánom, hogy legyen sok örömed családjában, és sokáig élvezhesd olvasmányaidat, hanglemezeidet és zamatos borodat!*

Tuba László